

Skender ZHITIA

MARRËVESHJA E KUMANOVËS DHE DELIMITIMI USHTARAKO-POLICOR I KOSOVËS

Abstrakt:

Marrëveshja Ushtarako-Teknike e Kumanovës, e nënshkruar më 9 qershor 1999 ndërmjet NATO-s dhe Forcave të Armatosura të Republikës Federale të Jugosllavisë, përbën një moment kyç në historinë bashkëkohore të Kosovës. Ajo institucionalizoi një delimitim funksional ushtarako-policor, i cili ndau sovranitetin formal nga kontrolli efektiv mbi territorin, duke mundësuar vendosjen e administratës ndërkombëtare dhe trupave shumëkombëshe të KFOR-it. Ky instrument strategjik ndikoi në stabilizimin afatshkurtër, krijimin e kornizave për vetëqeverisjen e ardhshme dhe, më vonë, shpalljen e pavarësisë së Kosovës, më 17 shkurt 2008. Kjo kumtesë analizon marrëveshjen në aspektet juridike, politike dhe ushtarake, duke u fokusuar në delimitimin dhe menaxhimin e zonave të operimit të forcave ndërkombëtare, si dhe vlerëson ndikimin e saj në zhvillimet pasuese në rendin politik dhe juridik të Kosovës. Përmes një qasjeje analitike dhe juridiko-krahasimtare, kumtesa evidenton mënyrën se si ndërhyrjet ndërkombëtare mund të përdorin instrumente tekniko-ushtarake për të transformuar sovranitetin dhe për të menaxhuar paqen.

Fjalët kyç: *Marrëveshja e Kumanovës, NATO, KFOR, Kosova, Serbia, delimitimi, sovraniteti.*

Hyrje

Në kontekstin e zhvillimeve të së drejtës ndërkombëtare dhe ndërhyrjeve humanitare në fund të shekullit XX, Marrëveshja Ushtarako - Teknike e Kumanovës, e nënshkruar më 9 qershor 1999, paraqet një moment kyç në transformimin e konceptit të sovranitetit

dhe të kontrollit territorial.¹ E arritur pas dështimit të Konferencës së Rambujesë dhe si rezultat i fushatës ajrore të NATO-s kundër caqeve ushtarake serbe, kjo marrëveshje shënoi përmbylljen e luftës në Kosovë dhe vendosi kornizat fillestare për sigurinë dhe administrimin e rendit pasluftës.²

Marrëveshja konsiderohet një nga ngjarjet më të rëndësishme në historinë bashkëkohore të Kosovës, duke përfaqësuar një pikë kthese në politikën e sigurisë në Ballkanin Perëndimor.³ Përmes saj u përcaktuan bazat për vendosjen e pranisë ndërkombëtare dhe u theksua roli i koordinimit ndërkombëtar në menaxhimin e krizave dhe proceseve të stabilizimit në periudhën e pas luftës.

Në këtë kuadër, Marrëveshja e Kumanovës nuk prodhoi ndryshim formal të kufijve shtetërorë, por krijoi një rend të ri të ushtrimit të autoritetit në terren. Kjo kumtesë argumenton se ajo institucionalizoi një formë të delimitimit funksional ushtarako-policor, e cila ndau sovranitetin formal nga kontrolli efektiv, duke krijuar një model të ndërmjetëm midis autoritetit shtetëror dhe administrimit ndërkombëtar.⁴

Në vijim, analizohet dimensionin juridik, politik dhe ushtarak i marrëveshjes, me fokus të veçantë në delimitimin ushtarako-policor

¹ NATO. *Military Technical Agreement between the International Security Force (KFOR) and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia*, 9 June 1999. <https://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>, Qasur më 20 dhjetor 2025; <https://nacionale.com/politik%C3%AB/Nenshkrimi-i-Marreveshjes-se-Kumanoves-23-vite-nga-kapitullimi-i-Milloshveqit-8087>, Qasur më 10 dhjetor 2025; <https://demokracia.com/marreveshja-e-kumanoves-vula-per-clirimin-e-kosoves/>, Qasur më 10 dhjetor 2025.

² Më gjerësisht shih: Tim Judah, *Kosovo: War and Revenge*, New Haven: Yale University Press, 2000; Noel Malcolm, *Kosovo: A Short History*, London: Macmillan, 1998.

³ Më gjerësisht shih: Simon Chesterman, *You, the People*, Oxford: Oxford University Press, 2004; Marc Weller, *Contested Statehood*, Oxford: Oxford University Press, 2009.

⁴ Në kontekstin klasik ndërkombëtar, “delimitimi” zakonisht i referohet marrëveshjeve midis shteteve sovrane për përcaktimin e kufijve. Në rastin e Marrëveshjes së Kumanovës, nuk kemi një traktat ndër-shtetëror, por një marrëveshje ushtarako-teknike midis NATO-s dhe Federatës Jugosllave, e cila vendosi një delimitim funksional ushtarako-policor për menaxhimin e paqes dhe kontrollin efektiv të territorit, pa ndryshuar kufijtë formalë.

të Kosovës. Po ashtu, shqyrtohet ndërveprimi ndërmjet rendit juridik ndërkombëtar dhe realitetit ushtarak në terren, si dhe implikimet që ky ndërveprim ka për procesin e ndërtimit dhe konsolidimit të sovranitetit të Kosovës.

Kuadri juridik dhe delimitimi ushtarako-policor: implikimet për sovranitetin e Kosovës

Në kuadër të së drejtës ndërkombëtare, konceptet e delimitimit dhe demarkacionit shërbejnë për të dalluar midis përcaktimit juridik të kufijve dhe shënjitimit të tyre praktik në terren. Procesi i delimitimit të kufijve ndërmjet shteteve nënkupton përcaktimin juridik të vijës kufitare përmes marrëveshjeve ose akteve ndërkombëtare, ndërsa demarkacioni i referohet shënjitimit fizik të saj në terren përmes monumenteve, tabelave ose piketave kufitare.

Në këtë kontekst, Marrëveshja e Kumanovës nuk solli ndryshim juridik të kufijve ekzistues, por krijoi një ndarje të qartë të kontrollit ushtarak dhe policor, një realitet operacional që ndikoi drejtpërdrejt në mënyrën e ushtrimit të sovranitetit efektiv mbi territorin e Kosovës.

Marrëveshja u nënshkrua në bazën ajrore të Kumanovës (sot Maqedoni e Veriut) midis përfaqësuesve të NATO-s dhe ushtrisë jugosllave: Gjeneralit Michael Jackson për Aleancën Veriatlantike dhe Gjeneralit Svetozar Marjanović për Federatën Jugosllave.⁵ Ajo parashikonte tërheqjen e forcave jugosllave nga Kosova brenda një afati të përcaktuar dhe dislokimin e KFOR-it nën komandën e NATO-s.⁶

Më 10 qershor 1999, Këshilli i Sigurimit i OKB-së miratoi Rezolutën 1244, duke vendosur Kosovën nën administrimin e përkohshëm të Kombeve të Bashkuara (UNMIK).⁷

⁵ NATO, *Military Technical Agreement between the International Security Force (KFOR) and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia*, 9 June 1999, <https://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>.

⁶ NATO, "KFOR Entry into Kosovo," 12 June 1999, <https://www.nato.int/kosovo/history.htm> (Qasur më 10 janar 2026).

⁷ United Nations. *Security Council Resolution 1244 (1999)*, S/RES/1244, 10 June 1999. [https://undocs.org/S/RES/1244\(1999\)](https://undocs.org/S/RES/1244(1999)), Qasur më 11 nëntor 2025.

Marrëveshja e Kumanovës u bë mekanizmi praktik për zbatimin e Rezolutës, duke shënuar kalimin nga një situatë lufte në një proces të menaxhuar paqeje dhe rindërtimi institucional.

Nga aspekti formal, marrëveshja nuk ishte një traktat ndërkombëtar klasik midis dy shteteve sovrane, por një marrëveshje ushtarako-teknike ndërmjet NATO-s dhe Federatës Jugosllave për zbatimin e një ndërhyrjeje humanitare, e më pas e miratuar nga KS i OKB-së.⁸ Ajo përfshinte tërheqjen graduale të trupave jugosllave, ndalesën e fluturimeve ushtarake në zonë të caktuar, krijimin e zonave të sigurimit përreth kufirit administrativ të Kosovës dhe autorizimin e NATO-s për masa ushtarake në rast shkeljesh.

Në këtë kuptim, Marrëveshja kufizoi sovranitetin e Federatës Jugosllave për të siguruar paqe dhe stabilitet rajonal, duke krijuar një model të administrimit territorial midis sovranitetit formal dhe autoritetit efektiv ndërkombëtar.⁹

Një element kyç ishte delimitimi ushtarako-policor, i cili shënoi ndarjen e përgjegjësisë midis forcave jugosllave dhe ndërkombëtare. Kjo nuk kishte karakter juridiko-shtetëror, por operacional dhe u përdor për të shmangur konfrontime të drejtpërdrejta dhe për të ruajtur rendin dhe sigurinë.

Marrëveshja përcakttoi tri zona: Zona e Sigurisë Tokësore (GSZ), një brez 5 km brenda territorit të Serbisë përgjatë kufirit administrativ me Kosovën, ku ndalohej hyrja e trupave të rënda serbe; Zona e Sigurisë Ajrore (ASZ), hapësirë ajrore 25 km mbi territorin serb ku fluturimi i avionëve ushtarakë kërkonte leje nga NATO; dhe Zona e Operacioneve të KFOR-it, që mbulonte të gjithë Kosovën nën kontroll ndërkombëtar me mandat për ruajtjen e paqes. Këto zona formuan një delimitim ushtarako-policor, një vijë ndarëse funksionale për menaxhimin e paqes.¹⁰

⁸ Christopher Greenwood, "International Law and the NATO Intervention in Kosovo," *International and Comparative Law Quarterly* 49 (2000). Qasur më 30 tetor 2025. <https://www.jstor.org/stable/761769>

⁹ Ky model shfaqet kur shteti ka njohje ligjore dhe sovranitet formal, por autoriteti efektiv mbi funksionet shtetërore menaxhohet ose ndikohet nga aktorë ndërkombëtarë.

¹⁰ NATO. "Developments in the Ground Safety Zone," 2001. https://www.nato.int/kfor/chronicle/2001/chronicle_200103.htm, Qasur më 10 janar 2026).

Ndërkohë, Marrëveshja mbështetej *de facto* në ndarjen administrative të Kosovës, sipas Kushtetutës së vitit 1974 të RSFJ-së¹¹, si dhe në parimin ndërkombëtar të ruajtjes së kufijve sipas zotërimit ligjor ekzistues (*uti possidetis juris*). Ky parim garantonte ruajtjen e kufijve administrativë ekzistues si pikë referimi gjatë zbatimit të marrëveshjes.¹² Për përcaktimin teknik të brezave prej 5 dhe 25 km të zonave të sigurimit, u përdorën hartat ushtarake dhe kadastrale të RSFJ-së.¹³

Duke përdorur kufijtë administrativë të Kosovës, të përcaktuar në rendin kushtetues të vitit 1974 të ish-Jugosllavisë, si bazë operative për zonat e sigurisë, Marrëveshja e Kumanovës institucionalizoi një pranim të heshtur me karakter juridiko-shtetëror të këtyre kufijve. Ky fakt vendosi një precedent të rëndësishëm për mënyrën se si marrëveshjet tekniko-ushtarake mund të ndikojnë si në formësimin e sovranitetit, ashtu edhe në konsolidimin e rendit ndërkombëtar pas konflikteve të armatosura.

¹¹ Kushtetuta e Kosovës 1974 <https://archive.org/details/kushtetutakosoves1974> Qasur më 20 korrik 2025. Në prill 1973 u hartua projekti i Kushtetutës së Republikës socialiste Federative të Jugosllavisë (RSFJ) dhe projekt Kushtetutë republikane dhe krahinore. Diskutimet publike zgjatën më shumë se gjashtë muaj, dhe më 21 shkurt 1974 Kuvendi Federativ miratoi Kushtetutën e re të RSFJ-së, ndërsa Kushtetuta e Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës (KSAK) u miratua më 28 shkurt 1974 nga Kuvendi i Kosovës dhe organet federale përkatëse. Sipas Kushtetutës së vitit 1974, Kosova konsiderohej një “bashkësi autonome socialiste shoqërore-politike demokratike dhe vetëqeverisëse e njerëzve punues dhe qytetarëve” (neni 1), kishte parlament, qeveri dhe gjykata, përfshirë Gjykatën Kushtetuese, si dhe kufijtë administrativë që mund të ndryshoheshin vetëm nga organet kompetente të Kosovës (neni 4 dhe nenet përkatëse për organet territoriale). Këta kufij shërbyen më vonë si bazë për aplikimin e parimit *uti possidetis juris* në proceset e shpërbërjes së RSFJ-së dhe për delimitimin e territorit të Kosovës në marrëveshjet ndërkombëtare pas luftës. Për më shumë, shih: *Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, 1974, Wikisource version* (Qasur më 20 dhjetor 2025).

¹² Antonio Cassese, *International Law*, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2005), 186; Bruno Simma, ed., *The Charter of the United Nations: A Commentary* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 302.

¹³ NATO, *Military Technical Agreement between the International Security Force (KFOR) and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia*, 9 June 1999, <https://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>, Qasur më 20 dhjetor 2025.

Pas hyrjes së KFOR-it më 12 qershor 1999 në Kosovë, forcat ndërkombëtare morën kontrollin e plotë të territorit.¹⁴ Marrëveshja shërbeu për stabilitet afatshkurtër dhe si kornizë për ndërtimin e sovranitetit të ardhshëm të Kosovës. Sipas Rezolutës 1244, Kosova mbeti formalisht pjesë e Jugosllavisë, por në praktikë u vendos nën administrim ndërkombëtar dhe mbrojtje të NATO-s, duke krijuar një ndarje mes sovranitetit nominal dhe kontrollit efektiv.¹⁵

Në aspektin politik, marrëveshja e zhvendosi qendrën e vendimmarrjes nga Beogradi te strukturat ndërkombëtare, legjitimoi ndërhyrjen humanitare të NATO-s dhe krijoi një bazë për ngritjen e institucioneve vendore. Në kontekst rajonal, ajo kontribuoi në stabilizimin e kufijve të Ballkanit Perëndimor dhe shërbeu si model për misionet paqeruajtëse në zona e pasluftës.

Në kontekstin ushtarak, delimitimi shërbeu për ndarjen e forcave dhe minimizimin e përplasjeve. KFOR-i veprroi si forcë tampon ndërmjet Serbisë dhe Kosovës, ndërsa Zona e Sigurisë Tokësore monitoronte aktivitetet e armatosura.

Pas Marrëveshjes së Beogradit me NATO-n në vitin 2001, dhe për lehtësimin e kushtëzuar të Zonës së Sigurisë Tokësore, forcat jugosllave u lejuan të hynin sërish në zonën tampon deri në kufirin administrativ me Kosovën.¹⁶

¹⁴ NATO. "KFOR Entry into Kosovo," 12 June 1999. <https://www.nato.int/kosovo/history.htm> (Qasur më 20 dhjetor 2025). Pas vendosjes së KFOR-it në Kosovë më 12 qershor 1999, territori u nda në pesë zona operative, secila nën komandën e një shteti kryesor të NATO-s: Veri - Gjermania (përfshirë Mitrovicën Veriore), Lindje - SHBA (Podujevë dhe Gjilan), Jug - Italia (Prizren dhe Ferizaj), Perëndim - Franca (Pejë dhe Gjakovë), dhe Qendër - Mbretëria e Bashkuar (Prishtinë dhe rrethina). Ndarja synonte të lehtësonte komandimin dhe koordinimin e forcave shumëkombëshe dhe të shërbente si mekanizëm tampon për shmangien e përplasjeve.

¹⁵ Ndarja midis sovranitetit nominal (formal) dhe kontrollit efektiv është një koncept themelor në shkencën politike dhe të drejtën ndërkombëtare që ndihmon të kuptojmë se njohja ligjore e një shteti nuk do të thotë gjithmonë që ai ka kontroll real mbi territorin dhe popullsinë e tij.

¹⁶ International Crisis Group, *Peace in Presevo: Quick Fix or Long-Term Solution?* Europe Report No. 116, 10 August 2001.

<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/serbia/peace-presevo-quick-fix-or-long-term-solution>, Qasur më 12 nëntor 2025. Një marrëveshje e lidhur për demilitarizim, që në praktikë i dha fund luftës (kryengritjes), u nënshkrua nga UCPMB dhe qeveria serbe më 21 maj 2001.

Përfundim

Marrëveshja e Kumanovës e 9 qershorit 1999 shënoi përfundimin e fushatës ajrore të NATO-s dhe tërheqjen e forcave serbe nga Kosova, duke hapur një kapitull të ri në historinë e Ballkanit Perëndimor, ku ndërhyrja ndërkombëtare dhe mekanizmat e sigurisë u ndërthurën me proceset politike dhe juridike të rindërtimit.

Në aspektin juridik, ajo institucionalizoi një delimitim funksional ushtarako-polikor, i cili ndau sovranitetin formal nga kontrolli efektiv mbi territorin, pa ndryshuar kufijtë shtetërorë, duke shërbyer si instrument për zbatimin e paqes dhe mbrojtjen e popullsisë.¹⁷

Nga këndvështrimi politik, Marrëveshja transferoi sovranitetin efektiv nga Beogradi te institucionet ndërkombëtare, duke krijuar kornizën për ngritjen e administratës civile të UNMIK-ut dhe vendosjen e trupave shumëkombëshe të KFOR-it. Në këtë kuadër, delimitimi shërbeu si mekanizëm operacional për ndarjen e përgjegjësive midis forcave jugosllave dhe ndërkombëtare, duke minimizuar përplasje të drejtpërdrejta dhe duke siguruar rendin dhe stabilitetin e pasluftës.¹⁸

Në aspektin ushtarak, kjo marrëveshje demonstroi se një instrument teknik mund të prodhojë ndikim strategjik, duke siguruar bashkëjetesë të kontrolluar midis forcave kundërshtarë, monitorimin e aktiviteteve ushtarake dhe mbrojtjen e zonave kritike, si Zona e Sigurisë Tokësore dhe Zona e Operacioneve të KFOR-it.¹⁹

Marrëveshja dhe delimitimi që ajo përcaktoi dëshmojnë një evolucion të konceptit klasik të kufirit, nga një vijë e thjeshtë sovraniteti në një instrument të menaxhimit ndërkombëtar të sigurisë, duke ndërthurur

¹⁷ Antonio Cassese, *International Law*, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2005), 186; Bruno Simma, ed., *The Charter of the United Nations: A Commentary* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 302.

¹⁸ NATO, *Military Technical Agreement between the International Security Force (KFOR) and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia*, 9 June 1999, <https://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>, Qasur më 20 dhjetor 2025.

¹⁹ NATO, "KFOR Entry into Kosovo," 12 June 1999, <https://www.nato.int/kosovo/history.htm>, Qasur më 10 janar 2026; NATO, "Developments in the Ground Safety Zone," 2001, https://www.nato.int/kfor/chronicle/2001/chronicle_200103.htm, Qasur më 10 janar 2026.

diplomacinë, forcën ushtarake dhe kuadrin juridik ndërkombëtar në funksion të paqes. Ky proces kulmoi me shpalljen e pavarësisë së Kosovës më 17 shkurt 2008, duke materializuar sovranitetin efektiv mbi territorin që kishte qenë nën administrim ndërkombëtar të pasluftës.²⁰

Në përfundim, Marrëveshja e Kumanovës përfaqëson një precedent të rëndësishëm për praktikën ndërkombëtare në menaxhimin e konflikteve dhe ndërtimin e paqes, duke treguar se delimitimi funksional ushtarako-policor nuk është thjesht një çështje teknike, por një instrument strategjik për transformimin e rendit politik dhe juridik në kontekste të pasluftës. Ky rast dëshmon gjithashtu për rolin në rritje të instrumenteve funksionale, si delimitimi ushtarako-policor, në transformimin e sovranitetit në të drejtën ndërkombëtare bashkëkohore.

²⁰ UN Security Council, Resolution 1244, 10 June 1999, <https://www.un.org/Docs/scres/1999/sc1999.htm>, Qasur më 11 nëntor 2025.